

De Staat van het Nederlands

Publieksrapport 2017

Taalunie

De Staat van het Nederlands

Publieksrapport 2017

Taalunie

Inhoud

De Staat van het Nederlands	7
Waarom is er een Staat van het Nederlands?	7
Wat wordt met de Staat van het Nederlands onderzocht?	7
Hoe wordt het gebruik van talen in kaart gebracht en opgevolgd?	7
1 Talengebruik in sociaal verkeer	9
1.1 Wat is onderzocht?	9
1.2 Wat zeggen de resultaten?	9
1.3 Wat concluderen de onderzoekers?	11
1.4 Wat concludeert de Taalunie?	11
2 Talengebruik op het werk	13
2.1 Wat is onderzocht?	13
2.2 Wat zeggen de resultaten?	13
2.3 Wat concluderen de onderzoekers?	14
2.4 Wat concludeert de Taalunie?	14
3 Talengebruik in media en cultuur	17
3.1 Wat is onderzocht?	17
3.2 Wat zeggen de resultaten?	17
3.3 Wat concluderen de onderzoekers?	20
3.4 Wat concludeert de Taalunie?	20
4 Talengebruik in onderwijs en wetenschap	23
4.1 Wat is onderzocht?	23
4.2 Wat zeggen de resultaten?	23
4.3 Wat concluderen de onderzoekers?	25
4.4 Wat concludeert de Taalunie?	25
De Staat van het Nederlands 2017	27
Wat zijn de algemene conclusies?	27

De Staat van het Nederlands

Over het gebruik van het Nederlands en andere talen in Nederland, Vlaanderen en Brussel

Waarom is er een Staat van het Nederlands?

De wereld is een dorp en in ons eigen dorp is de hele wereld aanwezig. Dat brengt ook andere talen met zich mee. Meertaligheid is een realiteit, ook in onze eigen onmiddellijke omgeving.

Voor de Taalunie stelt zich daarom de vraag wat dit betekent voor de positie van het Nederlands in de Nederlandse en Vlaamse samenleving. Is het Nederlands nog vanzelfsprekend de voertaal – of het nu standaardtaal, tussentaal of dialect is – of dienen zich ook andere talen aan?

Om de Staat van het Nederlands in kaart te brengen, onderzoeken het Meertens Instituut en de Universiteit Gent het gebruik van het Nederlands en andere talen in diverse maatschappelijke domeinen. Ze doen dat zowel nu als in de toekomst. Zo kunnen ook evoluties worden opgevolgd. De Taalunie hoopt het onderzoek later uit te breiden naar Suriname en het Caribisch gebied.

Als het Nederlands een levendige en aantrekkelijke taal wil blijven, moet het in alle belangrijke maatschappelijke domeinen een positie blijven behouden. Daar maakt de Taalunie zich sterk voor.

Wat wordt met de Staat van het Nederlands onderzocht?

Met de Staat van het Nederlands wordt het gebruik van het Nederlands en alle mogelijke andere talen in Nederland (inclusief Friesland), Vlaanderen en Brussel onderzocht en dat in de volgende gebundelde maatschappelijke domeinen:

- sociaal verkeer;
- werk;
- cultuur en media;
- onderwijs en wetenschap.

Voor de enquête zijn 3003 Nederlanders bevroegd, van wie 133 Friezen, 3419 Vlamingen en 113 Brusselaars. Bij de interpretatie van de resultaten moet er rekening mee worden gehouden dat de enquête enkel is afgenomen onder Nederlandstaligen, al dan niet moedertaalsprekers. Vooral voor Brussel betekent dit een inperking tot de leefwereld van de Nederlandstalige Brusselaar.

Hoe wordt het gebruik van talen in kaart gebracht en opgevolgd?

Voor het onderzoek stelden het Meertens Instituut en de Universiteit Gent een panel van rapporteurs samen uit heel Nederland, Vlaanderen en Brussel. Zij beantwoorden vragen over de talen die ze zelf gebruiken en in hun omgeving waarnemen, thuis, op school, op het werk, in de winkel, bij de dokter en in andere maatschappelijke situaties.

Naast de antwoorden van de panelleden verzamelden de onderzoekers ook feitelijke gegevens. Zowel de bevraging als de gegevensverzameling kan tweejaarlijks worden herhaald om eventuele evoluties zichtbaar en inzichtelijk te maken. Op basis van de resultaten kan de Taalunie waar nodig nieuw beleid ontwikkelen om het Nederlands te ondersteunen.

Wil je zelf lid worden van het rapporteurspanel voor de Staat van het Nederlands? Meld je aan via de website van het Meertens Instituut (www.meertens.knaw.nl).

1 Talengebruik in sociaal verkeer

1.1 Wat is onderzocht?

Met de enquête van de Staat van het Nederlands is in kaart gebracht welke talen de panelleden zelf gebruiken in hun naaste omgeving (familie, vrienden en bekenden) en in diverse sociale situaties (ziekenhuis, huisarts en supermarkt). Daarnaast is gepeild naar welke talen zij waarnemen in die diverse sociale situaties (ziekenhuis, huisarts en supermarkt). Tot slot zijn de panelleden bevraagd over hun attitude ten aanzien van het Nederlands als taal.

1.2 Wat zeggen de resultaten?

Talengebruik in de naaste omgeving

In Nederland spreekt **88,8 %** van de panelleden altijd Nederlands in zijn of haar naaste omgeving, in Vlaanderen is dat **91,1 %**, in Brussel **55,3 %** en in Friesland **53,2 %**. In Nederland wordt in de resterende gevallen naast Nederlands ook Engels of Fries gebruikt, in Vlaanderen naast Nederlands ook Frans of Engels. In Brussel wordt Nederlands het vaakst gecombineerd met Frans (19,8 % Nederlands en Frans en 4,7 % zelfs uitsluitend Frans) en in mindere mate ook met Engels (4,9 % Nederlands, Frans en Engels en 4,5 % Nederlands en Engels). In Friesland staat met name het Fries naast het Nederlands (22,6 % uitsluitend Fries en 20,6 % Nederlands en Fries).

Met **familieleden** wordt het meest uitsluitend Nederlands gesproken. In Nederland en Vlaanderen is er nauwelijks tot geen afname in het gebruik van uitsluitend Nederlands over de generaties heen. In Brussel zorgt de partnerkeuze voor een grotere taalverschuiving (slechts 45,2 % altijd Nederlands), maar in de opvoeding van de kinderen houdt de Nederlandstalige Brusselaar vaker aan het Nederlands vast (72,5 % altijd Nederlands). In Friesland zien we een lichte toename van uitsluitend Nederlands in de opvoeding van de kinderen (62,0 %), die ten koste gaat van het Fries.

In Nederland en Vlaanderen wordt met de **buren** ongeveer even vaak uitsluitend Nederlands gesproken als met familieleden. Met **vrienden** ligt dat anders. Dan wordt er naast Nederlands onder meer ook Engels, Fries en Duits en onder meer ook Engels, Frans en Duits gesproken. Vooral in de vriendenkring toont zich de grootste internationalisering. In Brussel wordt met vrienden nog minder uitsluitend Nederlands gesproken (slechts 18,8 %) en met burens nauwelijks (7,2 %). Met vrienden en burens spreekt de Nederlandstalige Brusselaar vooral ook Frans en Engels. Voor de Friezen is dat vooral ook Fries.

	Grootouders	Ouders	Broer of zus	Partner	Kinderen	Vrienden	Buren
NL	93,0 %	93,0 %	92,8 %	88,2 %	91,4 %	74,8 %	88,9 %
VL	95,0 %	94,9 %	95,7 %	89,8 %	93,6 %	78,5 %	91,3 %
BR	85,8 %	85,3 %	87,5 %	45,2 %	72,5 %	18,8 %	7,2 %
FR	57,4 %	56,2 %	57,3 %	55,4 %	62,0 %	43,2 %	43,8 %

Tabel: resultaten voor “met mijn ... spreek ik altijd Nederlands”

Talengebruik in sociale situaties

In Nederland en Vlaanderen wordt in de meeste sociale situaties die bij het panel zijn bevestigd uitsluitend Nederlands gesproken, namelijk **96,7 %** en **97 %**. In Nederland wordt naast Nederlands ook Fries gebruikt (1,8 %) en in Vlaanderen ook Frans (2,2 %). Door de Nederlandstalige Brusselaar wordt in sociale situaties vaker zowel Frans als Nederlands gesproken (47,9 %) dan uitsluitend Nederlands (**43,6 %**) en 5,8 % gebruikt zelfs altijd Frans. In Friesland gebruikt **55,8 %** van de panelleden altijd Nederlands in sociale situaties, 36,4 % zowel Nederlands als Fries en 6,3 % altijd Fries.

In Nederland en Vlaanderen is er nauwelijks verschil in het gebruik van uitsluitend Nederlands **in het ziekenhuis, bij de huisarts of in de supermarkt**. In Brussel valt op dat de Nederlandstalige Brusselaar doorgaans wel een Nederlandstalige huisarts heeft (97,3 %), maar in het ziekenhuis niet altijd uitsluitend in het Nederlands terecht kan (30,2 %); 61,3 % combineert er Nederlands met Frans en 4,7 % schakelt er helemaal over op Frans. Ook in de supermarkt toont Brussel zich een overwegend Franstalige stad: amper 3,5 % van de Nederlandstalige Brusselaars geeft aan er altijd Nederlands te spreken, terwijl 82,3 % er Nederlands combineert met Frans en 12,4 % er zelfs altijd Frans gebruikt. In Friesland valt het op dat er bij de huisarts vaker uitsluitend Nederlands wordt gesproken (67,4 %) dan in het ziekenhuis (53,4 %) en in het ziekenhuis vaker dan in de supermarkt (46,6 %). Omgekeerd wordt in de supermarkt vaker ook uitsluitend Fries gebruikt (42,9 % en 9 %) dan in het ziekenhuis (43,5 % en 1,5 %) en bij de huisarts (22,7 % en 8,3 %). Hieruit blijkt dat er zich in de supermarkt meer Friestalige gesprekspartners aandienen dan in het ziekenhuis en daar dan weer meer

dan bij de huisarts. Als de huisarts enkel Nederlands spreekt, komt er geen Fries aan te pas.

Waarnemingen in sociale situaties

In Nederland en Vlaanderen wordt door ongeveer de helft van de panelleden aangegeven dat ze in sociale situaties uitsluitend Nederlands horen, **47,9 %** en **50,6 %**. In Nederland hoort 17 % ook onbekende talen naast het Nederlands, in Vlaanderen is dat 12 %. Van de talen die wel worden herkend, komen in Nederland Arabisch, Turks, Engels en Fries het vaakst naast Nederlands voor, in Vlaanderen zijn dat Frans, Arabisch, Turks en Engels. In Nederland en Vlaanderen hoort tot 4 % van de panelleden naast Nederlands ook Arabisch en Turks. In Nederland wordt naast Nederlands vaker ook Engels gehoord (3,7 %) dan in Vlaanderen (1 %), maar daar wordt dan weer veel vaker ook Frans gehoord (8,1 %). In Brussel hoort amper **3,9 %** van de panelleden uitsluitend Nederlands om zich heen. De meeste bevestigde Brusselaars horen naast Nederlands ook Frans, al dan niet gecombineerd met nog andere talen, met name Arabisch en Engels. Door 13 % van de bevestigde Brusselaars wordt aangegeven naast Nederlands ook onbekende talen te horen. In Friesland hoort **12,7 %** van de panelleden uitsluitend Nederlands in sociale situaties; 69,7 % geeft aan naast Nederlands ook Fries te horen. Zo'n 6 % hoort ook onbekende talen naast Nederlands en Fries.

Attitudes ten aanzien van het Nederlands

Aan de panelleden is gevraagd of ze Nederlands een mooie taal vinden. In Nederland, Vlaanderen en Brussel is telkens 74,9 %, 78 % en 79,8 % van de bevestigden het er (helemaal) mee eens; 18,6 %, 16,1 % en 17,2 % denkt er neutraal over en 6,5 %, 5,9 % en 3 % is het er

	Ziekenhuis	Huisarts	Supermarkt
NL	96,3 %	98,1 %	95,6 %
VL	97,0 %	99,5 %	94,6 %
BR	30,2 %	97,3 %	3,5 %
FR	53,4 %	67,4 %	46,6 %

Tabel: resultaten voor "in of bij ... spreek ik altijd Nederlands"

(helemaal) niet mee eens. Het valt op dat vooral Nederlandstalige Brusselaars Nederlands een mooie taal vinden en vooral moedertaalsprekers van het Fries in Friesland daar enigszins kritischer naar kijken (57,1 % (helemaal) eens, 35,7 % neutraal en 7,1 % (helemaal) oneens). Aan de panelleden is tevens gevraagd of ze het belangrijk vinden dat hun kinderen Nederlands beheersen. Daarmee zijn zowat alle bevroagden in alle gebieden het (helemaal) eens (in Nederland 93,9 %, in Vlaanderen 94,4 %, in Brussel 95,9 % en in Friesland 97,8 %), ook moedertaalsprekers van het Fries dus. Bijna niemand is het met deze stelling (helemaal) oneens, bij de Nederlandstalige Brusselaars zelfs helemaal niemand (4,9 % in Nederland, 4,6 % in Vlaanderen, 0 % in Brussel en 2,2 % in Friesland).

1.3 Wat concluderen de onderzoekers?

Het Nederlands is in het sociaal verkeer in Nederland en Vlaanderen dominant aanwezig. De panelleden van de Staat van het Nederlands gebruiken het in zowat alle situaties in hun directe omgeving bijna uitsluitend, enkel in hun vriendenkring komen er vaker ook andere talen aan te pas, zoals Engels, Frans, Fries en Duits. In sociale situaties horen ze wel vaker andere talen naast Nederlands, zoals Arabisch, Turks, Frans, Fries en Engels, en ook talen die ze niet herkennen, maar in alle gevallen wordt ook Nederlands gehoord en in de helft van de gevallen zelfs uitsluitend.

Ook de Nederlandstalige Brusselaar spreekt in familiale kring vaak uitsluitend Nederlands, al kan partnerkeuze daar anders over beslissen. In sociale situaties ligt het in Brussel behoorlijk anders. De Nederlandstalige Brusselaar kan niet altijd en overal (ook) in het Nederlands terecht. Met name in de Brusselse ziekenhuizen signaleren de onderzoekers een zorgpunt.

In Friesland delen Nederlands en Fries het familiale en sociale leven, al lijkt Fries wat terrein te verliezen aan Nederlands. Bovendien lijken Friezen niet altijd en overal Fries te kunnen spreken, met name als er met niet-Friestaligen moet worden omgegaan.

De panelleden blijken het Nederlands zowel mooi als belangrijk vinden. Het tweede nog meer dan het eerste. Ook niet-moedertaalsprekers denken er zo over. Het onderzoeksrapport gaat op diverse resultaten nader in, bijvoorbeeld op verschillen tussen leeftijdsgroepen en al dan niet moedertaalsprekers. Daaruit blijkt onder meer dat het Nederlands niet alleen wordt doorgegeven door wie het Nederlands als moedertaal heeft, maar ook wordt overgenomen door wie zich in Nederland en Vlaanderen vestigt. Hieruit besluiten de onderzoekers dat het Nederlands in elk geval in het sociaal verkeer springlevend is. In het onderzoeksrapport kunnen tot slot nog de resultaten voor taalkeuze bij religieuze beleving worden nagelezen.

1.4 Wat concludeert de Taalunie?

Nederlandstaligen kunnen in heel Nederland en Vlaanderen vanzelfsprekend deelnemen aan het sociaal verkeer. Er zijn andere talen aanwezig en die worden gehoord, maar ze komen in sociale situaties nergens in de plaats van het Nederlands. Andere talen, zoals Engels en Frans, zijn voor de Nederlandstaligen zelf vooral aanvullend voor contacten met anderstaligen.

Ondanks de officiële tweetaligheid volstaat het Nederlands in Brussel niet voor alle sociale situaties. In Brusselse ziekenhuizen is de taalsituatie een aandachtspunt voor de overheden: Nederlandstaligen kunnen er niet altijd in het Nederlands terecht. In Friesland is het Nederlands in het sociaal verkeer vaker altijd aanwezig dan het Fries, maar blijkt ook het Fries in alle situaties een stevige positie te bekleden. Dat toont de officiële tweetaligheid van de provincie Fryslân.

Het Nederlands wordt zowel mooi als belangrijk gevonden, het tweede nog meer dan het eerste, ook door niet-moedertaalsprekers. Moedertaalsprekers geven het massaal door aan hun kinderen en niet-moedertaalsprekers nemen het over. Om in Nederland en Vlaanderen een volwaardig sociaal leven op te kunnen bouwen, heb je het Nederlands als voertaal nodig, ook al spreken Nederlanders en Vlamingen desgewenst een aardig woordje over de grens.

2 Talengebruik op het werk

2.1 Wat is onderzocht?

Via het panel van de Staat van het Nederlands is in kaart gebracht welke talen op de werkvloer worden gebruikt en welke talen bedrijven en organisaties gebruiken om zich in de buitenwereld te presenteren en externe contacten te onderhouden. Daarnaast is bekeken welke talen de vijftig grootste bedrijven gebruiken voor hun websites en jaarverslagen, welke talen voor vacatures worden gebruikt en welke talenkennis daarin wordt gevraagd. Tot slot is bij het panel gepeild hoe het aankijkt tegen de voorwaarde dat mensen Nederlands moeten kennen om werk te krijgen.

2.2 Wat zeggen de resultaten?

In **Nederland en Vlaanderen** verloopt de interne communicatie met collega's en leidinggevenden in zo'n **80 %** van de gevallen uitsluitend in het Nederlands. In Nederland wordt in 14,4 % naast Nederlands ook Engels gebruikt, in Vlaanderen in 9,2 % naast Nederlands ook Engels en in 6,6 % naast Nederlands ook Frans. In de overige gevallen worden diverse talencombinaties gebruikt, in Nederland ook Fries, en nauwelijks uitsluitend een andere taal dan Nederlands.

In Nederland en Vlaanderen verloopt de externe communicatie, de wijze waarop werkgevers zich in de buitenwereld presenteren en hun contacten met klanten onderhouden, hoofdzakelijk in het Nederlands. In Nederland is dat in **67,8 %** van de gevallen uitsluitend in het Nederlands en in Vlaanderen in **60,7 %**. In Nederland wordt in 21,5 % naast Nederlands ook Engels gebruikt, in Vlaanderen in 13,6 % naast Nederlands ook Engels en in 11,3 % naast Nederlands ook Frans. In de overige gevallen worden soms diverse talencombinaties gebruikt en soms ook enkel Engels.

In **Brussel** liggen de cijfers heel anders. De interne communicatie verloopt in **45,2 %** van de gevallen uitsluitend in het Nederlands, in 26 % ook in het Frans, in 11,4 % ook in het Engels en in 7,6 % ook in het Frans en Engels. In de overige gevallen wordt enkel Frans of Engels gebruikt of een combinatie van deze talen met nog andere talen. De externe communicatie verloopt in **35,4 %** van de gevallen uitsluitend in het Nederlands, in 20,7 % ook in het Frans, in 12,6 % ook in het Frans en het Engels en in 11,4 % ook in het Engels. In de overige gevallen wordt enkel Engels of Frans gebruikt of een combinatie van talen. Omdat enkel Nederlandstalige Brusselaars zijn bevroegd, geven deze resultaten natuurlijk niet de hele Brusselse realiteit weer.

Ook in **Friesland** liggen de cijfers heel anders. In Friesland geeft **55,5 %** van de panelleden aan uitsluitend Nederlands te gebruiken op de werkvloer; 28,5 % zegt naast Nederlands ook Fries te gebruiken, 9,6 % uitsluitend Fries en 4,8 % naast Nederlands ook Engels. In Friesland verloopt de externe communicatie in **56,4 %** van de gevallen uitsluitend in het Nederlands, in 23,1 % in zowel Nederlands als Fries, in 9,7 % in Nederlands en Engels en in 4 % uitsluitend in het Fries.

Het onderzoek naar het talengebruik op de **websites** en in de **jaarverslagen** van de **vijftig grootste bedrijven** van Nederland (inclusief Friesland) en Vlaanderen (exclusief Brussel) toont een ander beeld dan de resultaten van de bevraging van de panelleden hierover. Websites lijken dubbel zo vaak ook in een andere taal te bestaan (64 % versus 34,1 % in Nederland en 78 % versus 39 % in Vlaanderen), vijf tot zes keer zo vaak enkel in een andere taal (24 % versus 4,3 % in Nederland en 18 % versus 4,7 % in Vlaanderen) en nauwelijks uitsluitend in het Nederlands (6 % versus 60,8 % in Nederland en 2 %

versus 54,7 % in Vlaanderen). Ook jaarverslagen lijken vaker in een andere taal naast het Nederlands te bestaan (36 % versus 20,5 % in Nederland en 30 % versus 26,4 % in Vlaanderen), veel vaker enkel in een andere taal (42 % versus 5,8 % in Nederland en 46 % versus 5,2 % in Vlaanderen) en nauwelijks uitsluitend in het Nederlands (12 % versus 74,1 % in Nederland en 4 % versus 67,7 % in Vlaanderen). De onderzoekers verklaren de grote verschillen door te wijzen op de uitgesproken internationale georiënteerdheid van de grote bedrijven ten opzichte van de doorsnee bedrijven en organisaties waarvoor de panelleden werken. De vijftig grootste bedrijven zijn niet representatief voor het hele Nederlandse en Vlaamse bedrijfsleven.

Het onderzoek naar het talengebruik in **vacatures** bevestigt dan weer wel het gerapporteerde beeld dat in Nederland en Vlaanderen overwegend Nederlands wordt gebruikt op de werkvloer en in het bedrijfsleven. In Brussel krijgt het Nederlands sneller andere talen zoals Frans en Engels naast zich. Zowel in Nederland als in Vlaanderen kijken de **ICT- en de onderzoeksector** van het gemiddelde af door drie keer vaker dan andere sectoren Engelstalige vacatures te publiceren.

Uit de vacatures blijkt dat Nederlands beheersen zowel in Vlaanderen als in Nederland een vereiste is: in respectievelijk **94 %** en **84 %** van de gevallen wordt het expliciet gevraagd. Vlaamse werkgevers verwachten meer talenkennis dan hun Nederlandse collega's. Vlaamse werkgevers vragen in 82,3 % van de gevallen ook kennis van Frans, in 75,3 % ook kennis van Engels en in 4,6 % kennis van (nog) een andere taal. Nederlandse werkgevers vragen in 40 % van de gevallen naar Engels en in 28 % naar (nog) een andere taal.

Tot slot vindt bijna één op de twee Vlaamse rapporteurs dat Nederlands beheersen een harde voorwaarde moet zijn om werk te krijgen, terwijl dat onder de Nederlandse en de Brusselse rapporteurs om en bij één op de drie is. Niet-moedertaalsprekers van het Nederlands oordelen over deze voorwaarde in het algemeen een stuk milder dan moedertaalsprekers.

2.3 Wat concluderen de onderzoekers?

Anno 2016 blijkt het Nederlands in Nederland en Vlaanderen met stip de belangrijkste taal op de werkvloer en in klantencontacten. Als er naast het Nederlands nog andere talen worden gebruikt, dan zijn dat in Vlaanderen en Brussel veelal het Frans en het Engels, in Nederland enkel het Engels.

Met name met het Engels laat de globalisering zich in het bedrijfsleven voelen, maar het kan niet als een bedreiging voor de positie van het Nederlands worden beschouwd. Het gebruik van het Engels, veelal naast het Nederlands en nauwelijks in plaats van het Nederlands, is vooral een uiting van het internationale karakter van het Nederlandse en Belgische bedrijfsleven.

In het onderzoeksrapport wordt op resultaten nader ingegaan, onder meer op het talengebruik in diverse situaties en vormen van communicatie.

2.4 Wat concludeert de Taalunie?

In Nederland en Vlaanderen is het Nederlands de voornaamste taal op het werk. Engels en Frans komen er met name in externe contacten bij, maar zijn veeleer aanvullend dan vervangend. Alle Nederlandstaligen, ook de Brusselse, kunnen probleemloos in het Nederlands aan de slag. Als er andere talen worden gevraagd, zijn dat vooral Engels en Frans.

In de praktijk is beheersing van het Nederlands op de arbeidsmarkt een harde vereiste. Kennis van andere talen is vooral een meerwaarde. Dat is een belangrijke vaststelling voor het onderwijs. Om jongeren goed voor te bereiden op de arbeidsmarkt, moeten ze in de eerste plaats over een goede beheersing van het Nederlands blijven beschikken. Het Nederlands is dus nog steeds een absolute 'must-have' en het Engels of het Frans zijn daarbij belangrijke 'nice-to-haves'.

Dit geldt ook voor het universitair onderwijs, dat niet alleen opleidt voor onderzoek, maar ook voor de arbeidsmarkt. Die is overwegend Nederlandstalig en daar sluit de grote verengelsing van met name de

masteropleidingen in Nederland niet op aan (zie 'onderwijs'). De Taalunie blijft instellingen voor hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen daarom oproepen de taalvaardigheid Nederlands van studenten te stimuleren en een weldoordacht talenbeleid te voeren waarin Nederlands, naast meerdere andere talen, een significante positie blijft innemen.

3 Talengebruik in media en cultuur

3.1 Wat is onderzocht?

Met de enquête van de Staat van het Nederlands is in kaart gebracht in welke talen de panelleden nieuws tot zich nemen, via zowel klassieke kanalen, zoals kranten en televisie, als nieuwe media online. Daarnaast is het gebruik van talen bij diverse sociale media bevestigd. Tot slot is bekeken in welke talen de panelleden deelnemen aan cultuur, via boeken en tijdschriften, muziek en televisie (series en films). Hierbij zijn ook enige verkoop- en kijkcijfers betrokken.

3.2 Wat zeggen de resultaten?

Talengebruik bij informatievoorziening

Van de **Nederlandse** panelleden zegt **52,2 %** nieuws uitsluitend in het Nederlands tot zich te nemen, van de **Vlaamse** panelleden **56,8 %**. Van de Nederlanders geeft 28,3 % aan naast Nederlands ook Engels te gebruiken, van de Vlamingen 21 %. Door de Nederlanders wordt naast Nederlands ook Duits, Frans en Fries gebruikt, door de Vlamingen ook Frans en Duits. Hieruit blijkt dat in alle gevallen Nederlands wordt gebruikt om nieuws te raadplegen, maar minder exclusief dan in het sociaal verkeer en op het werk bijvoorbeeld. De Nederlandse en Vlaamse panelleden tonen hiermee vooral hun eigen bredere talenkennis en internationale blik.

Van de Nederlandstalige **Brusselaars** zegt slecht **20,9 %** nieuws altijd in het Nederlands tot zich te nemen; 20,6 % doet dat in Nederlands, Frans en Engels, 19,7 % in Nederlands en Frans en 19,1 % in Nederlands en Engels. Ook geen enkele Nederlandstalige Brusselaar meldt enkel een andere taal te gebruiken. Andere talen die naast Nederlands worden genoemd zijn Duits, Spaans en Italiaans. Hiermee toont de Nederlandstalige Brusselaar nog meer talenkennis en een nog ruimere internationalere blik dan de doorsnee Vlaming.

Van de **Friese** panelleden geeft **43,7 %** aan nieuws altijd in het Nederlands te raadplegen; 34,3 % doet dat in Nederlands en Fries en 11 % in Nederlands en Engels. Ook in Friesland wordt het nieuws in alle gevallen ook in het Nederlands geraadpleegd en geeft niemand aan hiervoor enkel een andere taal dan het Nederlands te gebruiken, ook niet het Fries. Naast Nederlands, Fries en Engels duiken verder nog Duits en Portugees op. Ook de Friese panelleden tonen hiermee een bredere talenkennis en internationale blik, al liggen de resultaten voor andere talen dan Nederlands en Fries een stuk lager dan bij de overige Nederlanders.

De onderzoekers stellen een **opvallend verschil** vast tussen nieuwsvoorziening via klassieke kanalen, zoals kranten en televisie, en via nieuwe media online. In de **online nieuwsvoorziening** wordt beduidend minder uitsluitend Nederlands gebruikt dan via de klassieke kanalen. Van de Nederlandse panelleden geven er meer aan dat ze online nieuws in zowel Nederlands als Engels tot zich nemen (41 %) dan in Nederlands alleen (38,2 %). Van de Vlaamse panelleden geven de meesten aan voor online nieuws altijd Nederlands te gebruiken (44,1 %), al geeft ook bij hen een grote groep aan voor zowel Nederlands als Engels te kiezen (32,1 %). Bij online nieuws neemt het Engels dus een grotere positie naast het Nederlands in dan bij kranten en tv-journaal.

Ook bij de Nederlandstalige Brusselaars zien we bij online nieuws een duidelijke toename van Engels naast Nederlands en Frans; Engels steekt er zelfs Frans voorbij als eerste andere taal naast Nederlands. Bij de Friese panelleden is de toename van Engels minder groot. De meesten blijven ook voor online nieuws bij uitsluitend Nederlands, gevolgd door Nederlands en Fries.

	Kranten	Tv-journaal	Online nieuws	Wikipedia
NL	58,7 %	60,0 %	38,2 %	34,3 %
VL	62,6 %	64,1 %	44,1 %	37,5 %
BR	21,8 %	27,0 %	14,5 %	14,5 %
FR	48,5 %	46,9 %	35,9 %	48,5 %

Tabel: resultaten voor “... lees / bekijk ik altijd in het Nederlands”

De resultaten voor het **raadplegen van Wikipedia** volgen het beeld van de nieuwsvoorziening online en trekken dat dus door naar alle online informatievoorziening. Van de bevroegde Nederlandse, Vlaamse en Brusselse panelleden geven er meer aan Wikipedia in zowel Nederlands als Engels te raadplegen (46 %, 41,5 % en 40,9 %) dan in Nederlands alleen (34,3 %, 37,5 % en 14,5 %). Enkel de Friese panelleden wijken van deze trend af: 48,5% kiest ervoor Wikipedia altijd in het Nederlands te raadplegen en 25,4 % doet dat in Nederlands en Engels. In Nederland wordt naast Nederlands ook Duits gebruikt, in Vlaanderen en Brussel Frans en Duits, en in Friesland Fries en Duits.

De onderzoekers verklaren de keuze om bij het raadplegen van Wikipedia vaker Nederlands en Engels te gebruiken dan Nederlands alleen, aan de beperkte lengte en bewerkingsdiepte van de Nederlandstalige artikelen. Dat nuanceert enigszins de vaststelling dat het Nederlands in juni 2016 met 1.871.96 artikelen de op vier na grootste taal op Wikipedia was, na Engels, Zweeds, Cebuano (Filipijnen) en Duits. Verrijking van bestaande Nederlandstalige artikelen kan op zich dus al helpen om de sterke aanwezigheid van het Nederlands op Wikipedia nog meer te verzilveren.

Talengebruik op sociale media

Van de **Nederlandse** panelleden zegt **60,6 %** altijd Nederlands te gebruiken op sociale media, van de **Vlaamse** panelleden **59,7 %**. Van de Nederlanders geeft 27 % aan naast Nederlands ook Engels te gebruiken, van de Vlamingen 24,6 %. Door de Nederlanders wordt naast Nederlands ook nog Duits en Fries gebruikt, door de Vlamingen ook nog Frans en Duits. Ook op sociale media wordt in alle gevallen ook Nederlands gebruikt, al

komt Engels er vaker bij dan in het sociaal verkeer. De communicatie van de panelleden via sociale media volgt daarmee dus (al) enigszins het beeld van het raadplegen van nieuws in het algemeen, maar (nog) geenszins dat van het raadplegen van online nieuws in het bijzonder.

Van de Nederlandstalige **Brusselaars** kiest de grootste groep op sociale media voor een combinatie van Nederlands, Engels en Frans (24,3 %), gevolgd door Nederlands en Engels (20,2 %), uitsluitend Nederlands (**19,7 %**) en Nederlands en Frans (15 %). Net als bij online nieuws steekt Engels Frans op sociale media zelfs voorbij als eerste andere taal naast Nederlands.

Van de **Friese** panelleden gebruikt de grootste groep op sociale media altijd Nederlands (**41%**), gevolgd door Nederlands en Fries (30,1 %) en Nederlands en Engels (15 %). Ook bij de Friese deelnemers zien we op sociale media dus meer Engels dan in het sociaal verkeer.

Uit een vergelijking van de diverse sociale media, blijkt dat er in Nederland en Vlaanderen op **Facebook** minder vaak enkel in Nederlands en vaker in zowel Nederlands als Engels wordt gecommuniceerd dan op **Twitter**, en op Twitter minder vaak en vaker dan via **WhatsApp**. De resultaten voor sms volgen die van WhatsApp, die voor nog andere vormen van sociale media, zoals YouTube en Skype, die voor alle sociale media.

Uit de aparte resultaten van niet-moedertaalsprekers van het Nederlands blijkt tot slot dat die op sociale media vaker **ook hun eigen moedertaal** gebruiken naast Nederlands, met name op Facebook en via WhatsApp, maar minder op Twitter. In alle onderzochte gebieden duiken meer andere talen op, met in Nederland onder

	Facebook	Twitter	WhatsApp	Sms	Andere
NL	48,5 %	58,1 %	63,0 %	68,4 %	60,0 %
VL	50,4 %	55,5 %	64,1 %	66,2 %	60,0 %
BR	12,4 %	11,0 %	30,0 %	20,2 %	22,2 %
FR	33,3 %	33,3 %	40,6 %	46,1 %	46,4 %

Tabel: resultaten voor “op / voor ... gebruik ik altijd Nederlands”

meer de Berbertaal Tamazight en in Vlaanderen onder meer Turks. Sociale media blijken dus ook een podium te bieden aan diverse thuistalen.

Talengebruik bij cultuurdeelname

Van de **Nederlandse** panelleden zegt **27,5 %** uitsluitend voor Nederlands te kiezen wanneer zij deelnemen aan cultuur, van de **Vlaamse 23,7 %**, van de **Brusselse 5,7 %** en van de **Friese 32,2 %**. Bij de Nederlandse deelnemers geeft 23,7 % aan naast Nederlands ook Engels te gebruiken, bij de Vlaamse 19,6 %. Verder zien we een verscheidenheid aan talen en talencombinaties verschijnen, waaronder opnieuw de Berbertaal Tamazight in Nederland en Turks in Vlaanderen, zoals bij sociale media. Ook traditionelere vormen van cultuur bieden deze thuistalen dus al een podium.

Bij de Nederlandstalige Brusselaars komt de keuze voor Nederlands en Frans op de eerste plaats bij deelname aan cultuur (24,3 %), gevolgd door Nederlands en Engels (22,9 %). In tegenstelling tot bij online nieuwsvoorziening en sociale media steekt Engels Frans in de cultuurbeleving van de Nederlandstalige Brusselaar (nog) niet voorbij als eerste andere taal naast Nederlands. Het is opvallend dat er meer Friese dan Nederlandse en Vlaamse panelleden zijn die voor hun deelname aan cultuur uitsluitend Nederlands gebruiken (32,2 %); na enkel Nederlands volgen bij de Friese deelnemers zowel Nederlands als Fries (23,9 %) en Nederlands en Engels (16,1 %).

De resultaten voor uitsluitend Nederlands liggen bij deelname aan cultuur lager dan in andere domeinen. Dat heeft met name te maken met de lage keuze voor

enkel Nederlands bij **muziek**. Bijna de helft van de Nederlandse, Vlaamse en Friese panelleden zegt soms naar Nederlandstalige muziek te luisteren, maar verder veeleer zelden tot nooit dan vaak of altijd. De Brusselse panelleden horen nog minder vaak en zelfs zelden Nederlandstalige muziek. De voorkeurtaal voor muziek is in alle onderzochte gebieden Engels, want die taal komt in bijna alle antwoordcombinaties terug.

Deze voorkeur blijkt ook uit de **verkoopcijfers uit 2015**. Ondanks het Engelstalige overwicht (met 92 % singles en 76 % albums in Nederland, 94 % singles en 78,5 % albums in Vlaanderen), behoudt de Nederlandstalige muziek wel een zichtbare plaats, niet zozeer dankzij de verkoop van singles (met 6 % en 5 %) als wel dankzij de verkoop van volledige albums (met 21 % en 19,5 %).

Boeken en tijdschriften zeggen de Nederlandse en Vlaamse panelleden altijd of vaak uitsluitend in het Nederlands te lezen, met **81,1 % en 90,7 %** in Nederland en **82,1 % en 90,6 %** in Vlaanderen. Tegelijkertijd geven ze aan boeken niet alleen in Nederlands maar ook in Engels en andere talen te lezen. In Nederland leest 40,6 % in zowel Nederlands als Engels en 29,6 % enkel in Nederlands. In Vlaanderen leest 33,6 % enkel in Nederlands en 33,4 % in zowel Nederlands als Engels. Door de Nederlandstalige Brusselaars en de Friezen wordt minder vaak enkel in Nederlands gelezen (14,4 % en 24,8 %), het vaakst in Nederlands en Engels (33,6 %) of Nederlands en Fries (29,3 %) en verder nog in Nederlands in combinatie met Engels en Frans (25,2 %) of Engels (22,6 %).

Uit de **verkoopcijfers uit 2015** blijkt dat in Nederland 90,7 % van de verkochte exemplaren Nederlandstalig is (oorspronkelijk dan wel vertaald), in Vlaanderen 92,0 %. In beide gebieden valt het grote aandeel Engelstalige boeken dat de panelleden zeggen te lezen niet zomaar uit de verkoopcijfers af te leiden (7,9 % en 4,9 %). Mogelijk worden Engelstalige boeken toch niet zo vaak gelezen als Nederlandstalige en ook via andere (online) kanalen dan de boekhandel aangeschaft.

Buitenlandse films en series op televisie bekijken de Nederlandse, Vlaamse en Friese panelleden altijd of vaak met Nederlandstalige ondertiteling, in 80,9 %, 80,8 % en 79,7 % bij films en 78,6 %, 78,8 % en 78,8 % bij series; bij de Nederlandstalige Brusselaars is dat slechts in 52,2 % en 52,8 % zo. Nederlandstalige ondertiteling is op televisie vaak een gegeven, maar geniet bij Nederlandse, Vlaamse en Friese panelleden ook de voorkeur: meer dan de helft is het er (helemaal) mee eens. Bij de Nederlandstalige Brusselaars is dat niet zo en ook niet-moedertaalsprekers lijken doorgaans iets minder happig op Nederlandstalige ondertiteling.

Tot slot hebben de onderzoekers gekeken naar de populairste televisieprogramma's op basis van de **kijkcijfers**. In zowel Nederland als Vlaanderen prijken enkel Nederlandstalige programma's in de toplijsten. Nederlanders en Vlamingen kijken televisie dus ook het liefst in oorspronkelijk Nederlands.

3.3 Wat concluderen de onderzoekers?

In het gecombineerde domein van media en cultuur voert Nederlands nog steeds de boventoon, al heeft Engels er een duidelijkere positie naast Nederlands verworven dan in andere domeinen. Op sociale media en bij klassieke cultuurbeleving krijgen ook kleinere thuistalen meer een podium.

Traditionele nieuwsbronnen zoals kranten en tv-journaals worden nog steeds het vaakst, maar minder uitsluitend in Nederlands geraadpleegd. Met name bij het raadplegen van nieuws online wordt beduidend meer Engels naast Nederlands gebruikt. Dit is volgens

de onderzoekers iets om op te volgen, omdat het belangrijk is dat het Nederlands ook in de nieuwe media een positie weet te behouden.

Op sociale media wordt nog steeds het vaakst enkel Nederlands gebruikt, al komt Engels er vaker bij dan in het klassieke sociaal verkeer. De onderzoekers verklaren het grotere gebruik van Engels op sociale media door meer internationale vrienden en volgers. Dat blijkt vooral op Facebook en Twitter. WhatsApp en sms zijn meer voor Nederlandstalige contacten.

Ook binnen het domein van de cultuur heeft Engels naast Nederlands een positie verworven. In Nederland en Vlaanderen worden hoofdzakelijk Nederlandstalige boeken verkocht, maar het panel rapporteert vaker in Engels en andere talen te lezen dan de verkoopcijfers doen uitschijnen. Naar televisie kijken Nederlanders en Vlamingen bij voorkeur in het Nederlands of met Nederlandstalige ondertiteling. In de muziek is er een uitgesproken voorkeur voor Engels, al behoudt Nederlands er een zichtbare plaats. Dat blijkt vooral uit de verkoopcijfers van Nederlandstalige albums.

3.4 Wat concludeert de Taalunie?

In het gecombineerde domein van media en cultuur deelt het Nederlands zijn positie meer met Engels en andere talen dan in het sociaal verkeer en op het werk. Dat toont vooral de bredere talenkennis en de ruime internationale blik van de Nederlandstaligen en houdt voor de taal zelf geen bedreiging in. Nederlands blijft in het gebruik van media de boventoon voeren, ook bij online informatievoorziening, al komt Engels er vaker bij. Ook in de cultuurbeleving blijft Nederlands meestal de voorkeur genieten, behalve bij muziek.

De Taalunie beschouwt het niet als een probleem dat informatie online ook in Engels wordt geraadpleegd, naast Nederlands. Het Engelstalige aanbod dat er via internet bij is gekomen, is zo groot dat dit als een logische evolutie kan worden gezien. Het heeft geen zin tegen de stroom in te roeien, wel kan worden ingezet op een nog stevigere Nederlandstalige verankering. Dat kan bijvoorbeeld al door bestaande Nederlandstalige

Wikipedia-pagina's te verrijken met gegevens en materialen. Hiertoe kunnen zowel belanghebbenden als gebruikersgroepen gericht worden aangemoedigd.

De Taalunie beschouwt het evenmin als een probleem dat er in muziek een uitgesproken voorkeur voor Engels bestaat, zolang ook Nederlandstalige muziek maar een zichtbare plaats behoudt en dit deeldomein voor het Nederlands niet geheel verdwijnt. Uit de verkoopcijfers van Nederlandstalige albums blijkt dat Nederlandstalige muziek over een schare trouwe fans beschikt. Het is belangrijk die te blijven bedienen. Dat kan bijvoorbeeld door te stimuleren dat Nederlandstalige muziek die in een bepaald deel van het taalgebied wordt gemaakt, ook in andere delen een publiek vindt. Met de Lage Landenlijst op de Nederlandse en de Vlaamse radio tijdens de Week van het Nederlands in 2016 heeft de Taalunie alvast een eerste aanzet gegeven om de bekendheid over en weer te vergroten.

4 Talengebruik in onderwijs en wetenschap

4.1 Wat is onderzocht?

Via het panel van de Staat van het Nederlands is in kaart gebracht welke talen op verschillende onderwijsniveaus worden gebruikt, onder meer als instructietaal in niet-taalvakken. Daarbij zijn de deelnemers ook bevraagd over hoe ze aankijken tegen het lesgeven in een andere taal dan het Nederlands in niet-taalvakken. Tot slot is het talengebruik in proefschriften en publicaties onderzocht om naar de positie van het Nederlands in de wetenschap te peilen.

4.2 Wat zeggen de resultaten?

In **Vlaanderen** vertonen alle onderwijsniveaus, van basisonderwijs over secundair onderwijs tot niet-universitair hoger onderwijs, een volledig Nederlandstalig beeld voor de vraag in welke talen er wordt begeleid en lesgegeven, andere taalvakken uitgezonderd (**100 %**). Voor de kinderopvang die aan het onderwijs voorafgaat en het volwassenenonderwijs dat erop volgt, geldt hetzelfde. Nederlandstalige **Brusselaars** bevestigen dit volledig Nederlandstalige beeld voor basisonderwijs en secundair onderwijs, al waren zij voor deze vragen weinig representatief. Van de voorzichtige start die in het Vlaamse secundair onderwijs is gemaakt met **Content and Language Integrated Learning (CLIL)**, is in de resultaten van de enquête nog geen spoor terug te vinden.

Voor het Vlaamse **universitair onderwijs** verandert het absoluut Nederlandstalige beeld sterk. Daar geeft nog net de meerderheid aan dat niet-taalvakken altijd in Nederlands worden gegeven (**51,7%**); 39,6% meldt naast Nederlands ook Engels en 2,5% altijd Engels. In de overige gevallen gaat het om combinaties van talen, met hier en daar ook wat Frans.

In **Nederland** zien we van bij de kinderopvang iets minder absolute cijfers voor enkel Nederlands, al blijft het Nederlands ook hier tot in het niet-universitair hoger onderwijs volgens telkens **meer dan 80 %** van de respondenten de enige taal waarin in niet-taalvakken wordt lesgegeven. Voor de kinderopvang wordt naast uitsluitend Nederlands (90,0 %) in beperkte mate ook Engels en Fries gerapporteerd. Voor het basisonderwijs, met 93,7 % uitsluitend Nederlands, geldt hetzelfde, zij het met meer Fries dan Engels. Als we **Friesland** apart bekijken, dan zien we dat 52,9 % aangeeft dat er uitsluitend in Nederlands wordt lesgegeven, Fries als verplicht taalvak uitgezonderd, en 47,1 % in Nederlands en Fries, als resultaat van tweetalig onderwijs met Fries.

In het voortgezet onderwijs blijken de mogelijkheden tot **tweetalig onderwijs** en de aanwezigheid van **Europese scholen** in Nederland duidelijker dan in het basisonderwijs. In 88,4 % wordt enkel in Nederlands

	Kinderopvang	Basis	Middel	Hoger	Universitair	Volwassenen
NL	90,0 %	93,7 %	88,4 %	83,3 %	28,9 %	100 %
VL	100 %	99,5 %	100 %	100 %	51,7 %	100 %
BR	-	100 %	100 %	-	-	-
FR	-	52,9 %	70,6 %	-	-	-

Tabel: resultaten voor “in ... wordt altijd in Nederlands begeleid / lesgegeven”

lesgegeven, in 9,2 % in Nederlands en Engels. In Friesland wordt in het voortgezet onderwijs in 70,6 % uitsluitend in Nederlands lesgegeven, in 23,5 % in Nederlands en Fries en in 5,9 % in Nederlands en Engels. In Friesland neemt Fries als mede-instructietaal dus af ten aanzien van het basisonderwijs; het Engels neemt die rol in mindere mate over.

In het niet-universitair hoger onderwijs in Nederland wordt in 83,3 % uitsluitend in Nederlands lesgegeven, in 13 % in Nederlands en Engels. Ook hier verandert het Nederlandstalige beeld vooral sterk in het **universitair onderwijs**. Slechts **28,9 %** van de bevroegden meldt Nederlands als enige instructietaal, 57 % Nederlands en Engels en 10,4 % enkel Engels.

In het Nederlandse en Vlaamse universitair onderwijs heeft Engels een prominente plaats ingenomen naast Nederlands als instructietaal, in Nederland nog meer uitgesproken dan in Vlaanderen. Om het beeld van het panel aan te vullen met feitelijke gegevens, werd het talengebruik van alle opleidingen van twee Nederlandse en één Vlaamse universiteit in kaart gebracht, met name dat van de Universiteit Leiden, de Technische Universiteit Eindhoven en de Universiteit Gent.

In Leiden en Eindhoven zijn 3,8 % en 16,7 % van de bacheloropleidingen volledig in het Engels ingericht versus 73 % en 93,9 % van de masteropleidingen. Verder zijn slechts 11,5 % en 5,5 % van de bacheloropleidingen en 15,9 % en 6 % van de masteropleidingen nog volledig Nederlandstalig. In de bacheloropleidingen maakt Nederlands wel nog in

83,3% deel uit van een combinatie van instructietalen, in zowel Leiden als Eindhoven. In de masteropleidingen is dat in Leiden in 7,3 % nog zo, in Eindhoven helemaal niet meer. Met name in de **masteropleidingen** blijkt een sterke verengelsing en aan de technische universiteit wordt die zelfs bijna absoluut. In Gent, daarentegen, is slechts 22,6 % van alle opleidingen volledig Engelstalig. In 37,8 % van de opleidingen worden voor bepaalde vakken ook wel andere instructietalen gebruikt.

De onderzoekers vroegen het panel voor de verschillende onderwijsniveaus wat ze vinden van onderwijs in een andere taal dan het Nederlands, behalve bij andere taalvakken. Hieruit blijkt dat het **maatschappelijk draagvlak** voor andere instructietalen naast Nederlands **toeneemt met het onderwijsniveau** en Brusselaars en Friezen als bewoners van tweetalige gebieden in het algemeen positiever tegenover andere instructietalen staan dan Vlamingen en Nederlanders.

Opvallend is dat Nederlanders kritischer tegenover andere instructietalen lijken te staan dan Vlamingen, terwijl die in het Nederlandse onderwijs meer ruimte krijgen dan in het Vlaamse. Op basis van vele zorgen die werden gerapporteerd, onder meer over de kwaliteit van Engels als instructietaal en het verlies aan beheersing van Nederlands, besluiten de onderzoekers dat de Nederlanders misschien kritischer zijn geworden door opgedane ervaringen, terwijl de Vlamingen misschien nog wel ruimte zien om in hun hoger onderwijs meer andere instructietalen toe te laten.

	Basisonderwijs	Middelbaar onderwijs	Hoger onderwijs
NL	22,1 %	38,6 %	60,9 %
VL	31,8 %	49,1 %	71,1 %
BR	53,1 %	66,4 %	75,7 %
FR	45,2 %	57,2 %	69,1 %

Tabel: resultaten voor (helemaal) mee eens dat in niet-taalvakken ook in andere talen les wordt gegeven

In het onderzoeksrapport wordt voor de verschillende onderwijsniveaus nog op andere zaken nader ingegaan, zoals de talen die worden gebruikt in contacten buiten de les en de talen van het aangereikte studiemateriaal. Deze resultaten kunnen daar worden nagelezen.

Om naar de positie van het Nederlands in de wetenschap te peilen, ten slotte, werd het talengebruik in **proefschriften** en **wetenschappelijke publicaties** nader onderzocht. In 2015 werd 96 % van de Nederlandse proefschriften en 92,5 % van de Vlaamse doctoraten in het Engels geschreven en slechts 3,2 % en 6,2 % in het Nederlands. De resultaten voor publicaties, met de Universiteit van Amsterdam en Wageningen University als steekproef voor Nederland, bevestigen dit beeld. In 2015 werd 92,6 % van de Nederlandse en 92,0 % van de Vlaamse publicaties in het Engels geschreven en in beide gevallen slechts 6,7 % in het Nederlands. Hieruit blijkt dat Nederland en Vlaanderen elkaar dus nauwelijks tot niet ontlopen in de verengelsing van de wetenschappelijke wereld, met de kanttekening dat die enkel op papier in beeld is gebracht en in de dagelijkse praktijk mogelijk een genuanceerder beeld kan bestaan.

4.3 Wat concluderen de onderzoekers?

Van basisonderwijs tot niet-universitair hoger onderwijs is het Nederlandse en Vlaamse onderwijs overwegend Nederlandstalig, al wordt in Nederland op alle niveaus vaker Engels naast Nederlands gebruikt dan in Vlaanderen. In zowel het Nederlandse als het Vlaamse universitair onderwijs neemt Engels als instructietaal een grotere plaats naast Nederlands in, in Nederland nog meer dan in Vlaanderen, met name in de masteropleidingen en aan de technische universiteit, waar Engels echt in de plaats van Nederlands komt en Nederlands dus echt verdringt.

Het maatschappelijk draagvlak voor andere instructietalen naast Nederlands in niet-taalvakken neemt toe met het onderwijsniveau. Hoewel het Nederlandse onderwijs meer ruimte aan andere instructietalen biedt dan het Vlaamse, staan juist de

Nederlanders hier kritischer tegenover. Op basis van de zorgen die door de Nederlandse panelleden worden uitgesproken, onder meer over de kwaliteit van Engels als instructietaal en het verlies aan beheersing van Nederlands, kan worden vermoed dat het opgedane ervaringen zijn die deze kritischere houding voeden.

Het domein van de wetenschap toont een sterke verengelsing, althans als die enkel op papier wordt bekeken. In vervolgonderzoeken kunnen populariserende artikelen beter in beeld worden gebracht en kan ook naar andere vormen van wetenschappelijke uitwisseling worden gekeken.

4.4 Wat concludeert de Taalunie?

Het Nederlands is op alle onderwijsniveaus de dominante instructietaal, maar aan de universiteit minder in Vlaanderen en niet meer in Nederland, althans niet meer in de masteropleidingen en aan de technische universiteit, waar het Engels het overneemt. Mensen maken zich daar zorgen over en stellen zich bijvoorbeeld vragen bij de kwaliteit van Engels als instructietaal en het verlies aan beheersing van Nederlands. De Taalunie deelt die zorgen.

Met het advies *Vaart met taalvaardigheid* (2015) pleit de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren voor aandacht voor taalvaardigheid Nederlands in het hoger onderwijs en in de notitie over Nederlands als taal van wetenschap en hoger onderwijs (2016) roept hij instellingen voor hoger onderwijs op een weldoordacht talenbeleid te ontwikkelen waarin Nederlands, naast andere talen, een significante positie blijft innemen.

De maatschappelijke instemming met andere instructietalen naast Nederlands in niet-taalvakken bereikt pas vanaf het hoger onderwijs in alle gebieden een uitgesproken meerderheid. Dat vraagt om voorzichtigheid met het invoeren van andere instructietalen op de lagere onderwijsniveaus.

De Taalunie is niet tegen het gebruik van andere instructietalen naast Nederlands. Die kunnen hun meerwaarde hebben en hoeven ook niet tot Engels te

worden beperkt. Tegelijkertijd vindt de Taalunie het noodzakelijk dat scholieren en studenten hun beheersing van Nederlands op alle onderwijsniveaus kunnen blijven ontwikkelen, langs een doorlopende leerlijn, en daarbij blijft Nederlands als instructietaal cruciaal, ook op de hoogste onderwijsniveaus. Masteropleidingen leiden immers niet alleen op voor internationaal onderzoek in het Engels, maar vooral voor de overwegend Nederlandstalige arbeidsmarkt in Nederland en Vlaanderen (zie 'werk').

Voor een internationaal georiënteerd domein als de wetenschap is Engels noodzakelijk. Er is niets mis mee dat er ook in het Engels wordt gepubliceerd. Maar dat mag niet volledig ten koste gaan van het Nederlands en andere talen. Andere talen bieden andere perspectieven en die kunnen de wetenschap alleen maar verrijken. Publiceren in het Nederlands is ook van groot belang voor de Nederlandstalige samenlevingen zelf die de wetenschappelijke activiteiten financieren. De Taalunie vindt dat wetenschappelijke kennis voor alle Nederlandstaligen toegankelijk moet zijn. Dat vraagt om Nederlandstalige terminologie en populariserende artikelen. Op deze specifieke terreinen kunnen door de Taalunie nieuwe beleidsinitiatieven worden ontwikkeld.

De Staat van het Nederlands 2017

Wat zijn de algemene conclusies?

Het Nederlands is springlevend. Het wordt in alle maatschappelijke domeinen veelvuldig gebruikt en is in vele sociale situaties vanzelfsprekend de voertaal. Het Nederlands, in al zijn vormen en variëteiten, is de taal waarin de Nederlander en Vlaming leeft, communiceert, leert en werkt.

Nederlanders en Vlamingen informeren zich voornamelijk in het Nederlands, al gebruiken ze online ook vaak Engels. Ook in hun cultuurbeleving gebruiken ze naast Nederlands Engels en andere talen. Boeken lezen ze het liefst en het vaakst in het Nederlands en ook televisie kijken ze het liefst en het vaakst in het Nederlands of met Nederlandstalige ondertiteling, maar bij muziek geniet Engels de voorkeur, al heeft de Nederlandstalige muziek een schare trouwe fans.

Aandachtsgebieden voor de positie van het Nederlands zijn de masteropleidingen in Nederland, met name aan de technische universiteit, en wetenschappelijke publicaties in zowel Nederland als Vlaanderen. Op deze terreinen moet een weldoordacht talenbeleid worden ontwikkeld waarin het Nederlands naast Engels en andere talen een significante positie blijft behouden.

Friesland is een tweetalige provincie, waarbij Nederlands vaker uitsluitend aanwezig is dan Fries, maar Fries in bijna geen enkele sociale situatie ontbreekt. Om te studeren en te werken, hebben de Friezen in Nederland ook Nederlands nodig, maar dat lijkt voor de Friezen zelf vanzelfsprekend.

Brussel is een officieel tweetalige, maar in werkelijkheid veeltalige stad. Frans domineert de meeste sociale situaties, maar Engels steekt online en op sociale media Frans als eerste andere taal naast Nederlands voorbij, althans bij de Nederlandstalige Brusselaar. Die kan in zijn stad doorgaans in het Nederlands leven, leren en werken, maar in ziekenhuizen kan hij niet altijd met zekerheid in het Nederlands terecht. Dat is een aandachtspunt voor de bevoegde overheden.

Op basis van de resultaten uit het eerste onderzoeksrapport over de Staat van het Nederlands zal de Taalunie bekijken of ze nieuwe beleidsinitiatieven kan nemen om Nederlandstalige Wikipedia-artikelen duurzaam te verrijken met gegevens en materialen, uitwisseling van Nederlandstalige muziek te stimuleren, ontwikkeling van Nederlandstalige terminologie te ondersteunen en wetenschapsontsluiting in het Nederlands te entameren. Op deze terreinen liggen dus enkele duidelijke taken voor de komende jaren, in afwachting van de eerste actualisering van bepaalde deeldomeinen van de Staat van het Nederlands in 2019.

Algemeen Secretariaat van de Taalunie, mei 2017

© Nederlandse Taalunie, 2017

*Alle resultaten die in dit publieksrapport worden vermeld,
komen uit het eerste volledige onderzoeksrapport over de
Staat van het Nederlands*

© Nederlandse Taalunie, Meertens Instituut en
Universiteit Gent, 2017

Telefoon

+ 31 (0)70 – 346 95 48

E-mail

info@taalunie.org

Bezoekadres

Paleisstraat 9

2514 JA Den Haag

Nederland